

Josep M. Melció amb amics excursionistes, al Corral de l'Abat de la Mare de Déu del Mont, l'any 1998.

JOSEP M. PARROIS

Josep Maria Melció, «en Mel», un revulsiu per a la Garrotxa

Antoni Mayans

Vaig conèixer Josep M. Melció l'any 1970, en unes colònies d'estiu a Sant Salvador de Bianya. Jo tenia dotze anys i ell trenta-cinc. Des d'aleshores, al llarg de gairebé trenta anys, hem anat coincidint en diferents situacions: l'he tingut com a professor de religió a l'Institut, hem col·laborat en iniciatives culturals com *Gra de Fajol i Vitrina*, ens hem acompanyat en alguns moments importants de les nostres vides, hem patit per amics comuns i, en fi, hem compartit l'admiració pel cinema de John Ford. Si començo aquesta intervenció amb unes pinzellades de caràcter personal és només per advertir que les paraules que seguiran estan motivades sobretot per l'afecte: l'afecte cap a la seva persona i l'afecte cap a uns anys, els de la primera meitat dels setanta, que corresponen als de la seva estada a Olot, però també als de la

meva incipient educació sentimental i política en la història, la cultura i la memòria d'aquesta ciutat. Una educació en la qual en Mel –i permeteu-me que en virtut d'aquest afecte a partir d'ara el pugui anomenar també així– va ser un element més del paisatge.

Lletres i paraules

Des que la comissió organitzadora dels premis Ciutat d'Olot va instituir el costum d'homenatjar cada any una personalitat vinculada a la comarca que hagi destacat en el camp de les lletres, han rebut aquest reconeixement poetes, historiadors, científics, bibliòfils i historiadors. Tots ells han tingut en comú que la seva producció intel·lectual s'ha manifestat en forma escrita, mitjançant llibres o, si més no, articles.

No és ben bé aquest el cas de Josep M. Melció. I no perquè no hagi escrit al llarg

de la seva vida. De fet, en els primers anys vuitanta, en la que podríem considerar la seva etapa com a periodista, formà part dels serveis informatius de Ràdio Olot –ell era a l'emissora la nit del cop d'estat–, figurà com a redactor del setmanari *Garrotxa Esportiva* i va ser el primer corresponent del *Punt Diari* a la nostra ciutat.

I tot i així, malgrat el bon nombre de cròniques i reportatges que va arribar a publicar en aquest diari, seria difícil qualificar en Mel d'home de lletres. Gosaria afirmar que se sent molt més còmode en la paraula que no pas en l'escriptura. Sempre l'he vist amb apunts i poques vegades amb pàgines senceres: mai no ha llegit cap dels sermons que he tingut ocasió d'escoltar-li; algun paper que li he trobat enmig dels seus llibres de cinema fa sospitar que dirigia els cinefòrum només amb unes quantes notes; i, per últim, fora d'alguna necrològica inevitable o d'algun altre text inexcusable, costa arrencar-li una col·laboració escrita.

Quan en Mel ha escrit de manera voluntària ha estat per una necessitat imperiosa de manifestar alguna opinió –com un article a *Olot Misión* un any després de la seva arribada a Olot, del qual parlaré més endavant– o perquè, com també li ha passat aquests dies, s'ha engrescat de ple en alguna idea que li ha fet especial il·lusió. És el cas d'una aproximació a la història de la fotografia a Olot publicada en el catàleg de l'exposició que el Museu Comarcal va dedicar a l'Àngel Vila l'any 1987. Un treball que cal considerar una notable aportació a la bibliografia olotina, ja que, si exceptuem el pròleg que Jordi Pujula havia escrit tres anys abans en el cinquè volum de l'edició en bibliòfil de l'obra de Josep M. Dou *Olot en el transcurs del temps*, no hi havia cap més estudi sobre la història de la fotografia a la nostra ciutat. I va ser precisament la fotografia el que acostà Josep M. Melció al món dels llibres i de l'edició. Encara que no immediatament.

El fotògraf

La relació de Josep M. Melció amb la fotografia es remunta a Banyoles, la ciutat on va néixer, amb algun antecedent familiar i algunes visites encuriosides al laboratori d'un fotògraf de la vila. A Arbúcies, el seu primer destí

com a vicari, participà en l'organització d'un concurs fotogràfic que encara avui es manté com a biennal. Finalment, a Olot va entrar en contacte amb l'Agrupació Fotogràfica del Centre Catòlic. La resta ja és coneguda: milers i milers de fotografies, bona part de les quals han estat publicades. La qualitat de les fotografies d'en Mel ha estat reconeguda per crítics i premis de prestigi. Com a profà en la matèria, no sabia afegir-hi res més, si no és apuntar algunes consideracions marginals.

En primer lloc, la influència del cinema. En Mel ha estat de sempre un aficionat al cinema. Al seminari ja el trobem vinculat, amb Narcís-Jordi Aragó, als cinefòrum, dels quals més tard va ser un conductor habitual. La seva biblioteca de cinema, que he tingut la sort d'heretar, conté tot el que un bon cinèfil es podia permetre als anys seixanta: la col·lecció de la revista *Film Ideal*, la història del cinema d'Àngel Zúñiga, les monografies de directors de l'editorial Rialp i els guions de pel·lícules de la col·lecció Voz Imagen, que publicava l'editorial Aymà.

Home de gustos consistents –Ford, és clar, Bergman, el neorealisme italià, entre d'altres–, per a en Mel el cinema i les sessions de cinefòrum que dirigia no eren, però, un mitjà per transmetre un missatge, ja fos religiós, moral o polític. Conèixer i donar a conèixer el llenguatge cinematogràfic era per a ell una manera d'oferir als espectadors d'aquelles sessions unes eines perquè fossin crítics amb allò que es veia en la pantalla. Aquest domini dels recursos cinematogràfics li va servir per a les seves filmacions, tant les documentals –com els reportatges sobre les campanyes de restauració d'algunes esglésies romàniques de l'Alta Garrotxa o el muntatge audiovisual sobre el paisatge de *La punyalada*– com les de ficció: l'any 1977 guanyà el primer premi Extraordinari i el de la Crítica en el Festival Internacional de Cinema Amateur de Sant Sebastià amb *Homes o nimots?*, una obra realitzada conjuntament amb Marc Barberí.

Però, i aquí és on volia arribar, el coneixement del llenguatge cinematogràfic li fou també de gran utilitat a l'hora d'encarar-se amb la fotografia, sobretot quan es tractava d'un reportatge. Presentar en una seqüència de només cinc fotografies el procés d'ela-

Flash-Olot

Josep M. Melció, en Mel.

boració d'un esclap per l'artesà olotí Josep Passoles exigeix un bon domini de l'alternança dels plans i de l'el·lipsi. Sembla que així ho va saber veure el jurat del Certamen Nacional de Fotografia sobre Artesanías Tradicionales y Costumbres de los Pueblos de España, promogut pel Ministerio de Cultura, quan l'any 1983 li va atorgar el primer premi per aquest reportatge.

El segon tret de l'obra fotogràfica de Josep M. Melció que volia ressaltar és el descobriment de la Garrotxa i del seu paisatge, que per a ell i el seu entorn excursionista, que podríem personificar en el seu amic Josep M. Fontfreda, és gairebé sempre sinònim d'Alta Garrotxa. Tot i que ja havia recorregut la comarca en alguna excursió com a seminarista o en algunes acampades amb els escoltes, la vinculació amb aquest territori es va produir sobretot a través dels Amics de l'Alta Garrotxa, una associa-

Josep M. Melció en un retrat d'estudi, l'any 1952.

En Mel amb tres companys, en una acampada al prat del molí de Sant Aniol, l'any 1952.

ció creada l'any 1976 amb l'objectiu de recuperar el romànic d'aquesta zona. En Mel es convertí en el fotògraf per excel·lència de l'entitat, el cronista gràfic de les campanyes de restauració de les esglésies i, sobretot, l'autor de les fotografies que il·lustren els llibres que Ramon Sala i Narcís Puigdevall van anar publicant al llarg d'aquells anys: *El Romànic de l'Alta Garrotxa* (1977), *Santa Bàrbara de Pruneres* (1979), *La vall de Riu* (1982) i *Bestrecà* (1983). Una sèrie que va tenir la seva culminació amb aquesta obra monumental que és *Caminant per l'Alta Garrotxa*.

Publicada per primera vegada l'any 1984 i reeditada en més d'una ocasió, *Caminant per l'Alta Garrotxa* ha adquirit en només quinze anys la condició d'un clàssic de la bibliografia de la comarca. El llibre, que segueix la millor tradició de la literatura excursionista d'aquest país, marca el punt àlgid de la col·laboració entre la iniciativa i l'empenta de Ramon Sala i l'erudició i la prosa de Narcís Puigdevall. Però *Caminant per l'Alta Garrotxa*, que no amaga en cap moment la seva inspiració en els llibres fotogràfics publicats per l'editorial Destino en els anys seixanta i setanta, no hauria estat el mateix sense les majestoses fotografies en blanc i negre de Josep M. Melció que acompanyen el text, fins al punt que no seria cap exageració fer l'afirmació inversa: és a dir,

que és el text el que il·lustra les imatges. Al marge de la seva qualitat tècnica i estètica, el conjunt de fotografies –païsatges, masies, esglésies, ponts, hostals, corrals, fargues, eines, tipus humans– constitueix un autèntic document històric i etnogràfic d'una col·lectivitat humana en vies de desaparició.

El tercer element que volia destacar de l'obra fotogràfica de Josep M. Melció és la seva gran capacitat per al retrat. En Mel és un psicòleg sense títol que té un bon ull per clissar immediatament les persones. No és estrany, doncs, que els seus retrats siguin magnífics i que alguns, com el de Miquel Plana al seu taller, de l'any 1982, hagin estat premiats. De la nòmina de personatges retratats per en Mel caldria destacar els realitzats per a les revistes *Gra de Fajol* i *Vitrina*: encara avui, per exemple, es fa difícil separar el text de les fotografies en l'entrevista amb el pintor Josep Pujol, publicada en el primer *Gra*. Però, si podem escollir, encara que els excursionistes segurament prefereixen les panoràmiques de *Caminant per l'Alta Garrotxa*, jo em quedo amb els retrats dels homenots que poblen aquest llibre, perquè, ara que bona part d'ells han desaparegut, tenen el valor afegit de constituir el testimoni d'una experiència irrepètible.

Com a fotògraf, Josep M. Melció no s'ha considerat mai un artista, però tampoc un reporter gràfic. Ha trobat el seu

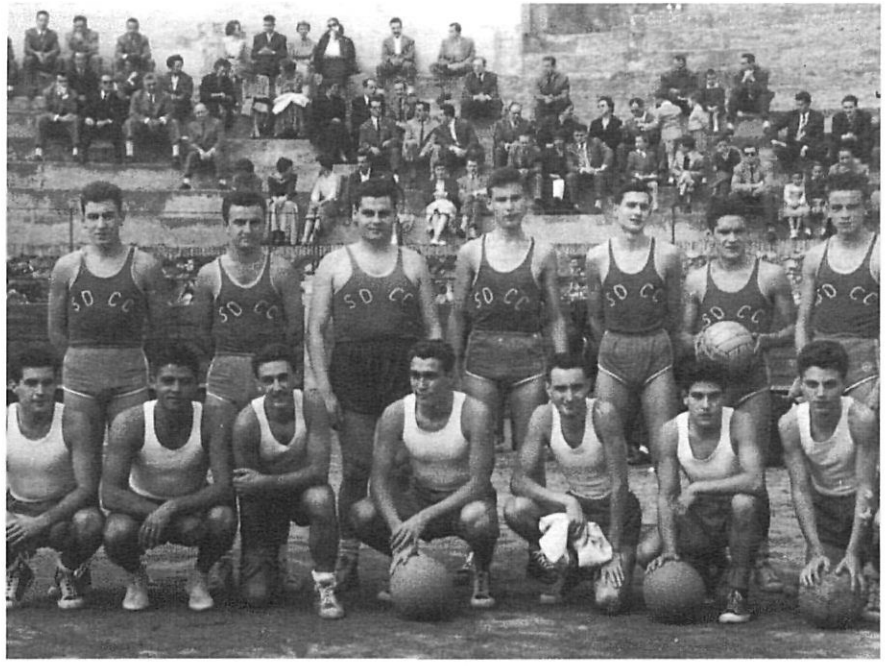
espai en la il·lustració de llibres, una feina que exigeix –i al mateix temps li permet– un diàleg amb el text i amb el seu autor. El nombre de publicacions, tant institucionals com particulars, que ha il·lustrat en els últims anys és ja gairebé incontrolable. Esmentem-ne només com a mostra, a més de les ja explicades col·laboracions amb Ramon Sala i Narcís Puigdevall, el volum corresponent a la Garrotxa de Catalunya Romànica; *La festa a les terres de Girona* i *Els trabucaires*, per a la Diputació de Girona; el *Mostrari Fantàstic* i els *Quaderns d'Història d'Olot*, per a l'Ajuntament d'Olot; alguns volums de la col·lecció Sant Feliu per al bisbat de Girona; els dos llibres de Ramon Llongarri i les guies de l'editorial Llibres de Batet. Fa només tres o quatre dies que acaba d'aparèixer el seu darrer llibre, *Els quatre elements i les arrels del menjar*, de Jaume Fàbrega, editat per la Diputació de Girona.

Mossèn Mel, el sacerdot

Però aquest repàs de la trajectòria pública de Josep M. Melció seria incomplet, i sobretot injust, sense parlar de la seva condició de sacerdot. Perquè, primer de tot, i per damunt de tot, en Mel és un capellà, i així ho ha volgut deixar clar en la invitació que anunciava aquest acte. De vocació tardana, i per això mateix sòlida, mai no n'ha dei-

A les escales de la catedral de Girona, l'any 1958, primer de l'estada al seminari de Girona.

Al centre de la foto, amb l'equip de bàsquet del Centre Catòlic d'Olot, a la plaça de braus de la capital de la Garrotxa, l'any 1953.

xat de ser, ni en aquells moments en què les circumstàncies personals o eclesiològiques li han estat més adverses.

Josep M. Melció forma part d'aquell grup de sacerdots que, des del Seminari Major de Girona, on va estudiar des de l'any 1958 fins al 1965, van viure intensament l'etapa preparatòria del Concili Vaticà II i les seves primeres sessions, i que es van veure fortament influïts per encíclics com la *Mater et Magistra* i la *Pacem in terris*, que provocaven l'estudi crític de força aspectes teològics i pastorals de l'Església en general i de la gironina de manera especial, al mateix temps que desvetllaven les esperances d'una nova manera de viure la fe i de ser evangelitzadors, molt més d'acord amb els canvis que s'estaven produint en la societat catalana, allunyats del nacionalcatolicisme. A Girona, l'adequació de l'activitat pastoral a la ideologia del Vaticà II va trobar en la figura del bisbe Narcís Jubany el seu principal vaiedor.

Josep M. Melció va ser ordenat sacerdot l'any 1965. Després d'exercir com a vicari a Arbúcies i a Hostalric, el setembre de l'any 1970 el bisbe Jubany el destinà, juntament amb Xavier Carbó, a integrar l'equip sacerdotal de la parròquia de Sant Cristòfor les Fonts. De fet, hi va ser cridat per Salvador Batalla, rector d'aquesta parròquia des de feia dos anys. Salvador Batalla i Josep

M. Melció s'havien conegut al seminari i tenien una cosa en comú: tots dos havien estudiat sociologia —mossèn Batalla a Lille i mossèn Mel a Madrid.

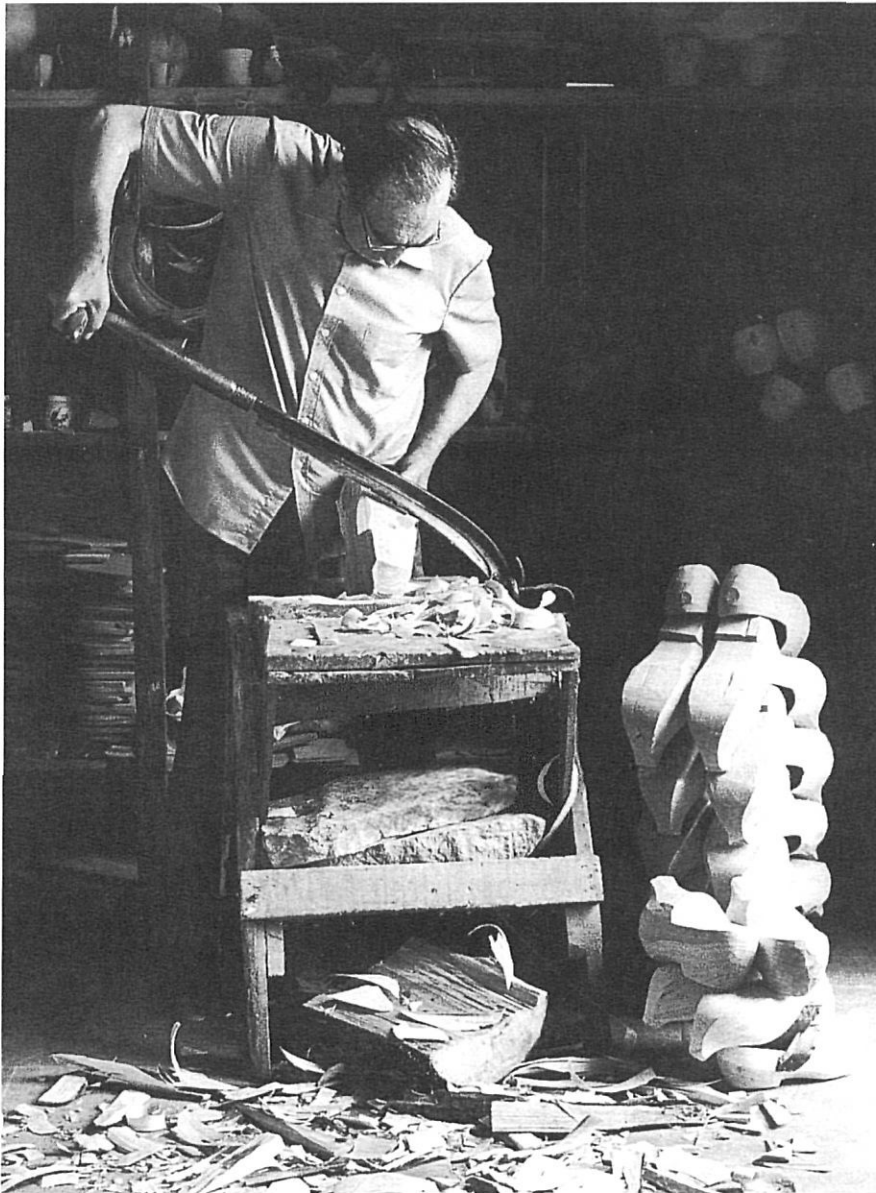
L'Església olotina

Josep M. Melció arribà a Olot en un moment difícil per a l'Església olotina. Els darrers mesos de l'any anterior, el 1969, havien estat especialment intensos. Com ja és conegut, el setembre d'aquell any, la direcció del setmanari d'Acció Catòlica *Olot Misió* deixà en mans d'un grup de joves [alguns dels quals es troba avui en aquesta sala] la confecció del número extraordinari de les Festes del Tura. En les seves pàgines, l'equip de treball, com així s'anomenava, pretenia denunciar «una societat muntada sobre uns fonaments corcats» i criticava alguns aspectes aleshores gairebé intocables de la societat olotina, com el Ball Pla o l'assistència de les autoritats a les funcions religioses. El resultat del número va ser demolidor: greu malestar entre les autoritats civils i religioses, cartes indignades de lectors, baixes de subscriptors; fins i tot l'Ajuntament en ple redactà una nota de rebuig. La vella redacció d'*Olot Misió*, després de demanar disculpes als lectors en un editorial que titulaven «Una dolorosa experiència», deixà la revista en mans

dels joves. Salvador Batalla en va ser elegit director. A partir d'aquell moment, la revista va assumir un paper clau en la transició política de la ciutat: per la difusió de les idees democràtiques i catalanistes, pel seu suport a les reivindicacions populars i a l'incipient moviment sindical i per constituir una autèntica eina de pressió política.

Només dos mesos després, el novembre d'aquell mateix any, Joaquim Pla, que havia estat vicari d'Olot i que coneixia bona part dels responsables del polèmic número de festes, va publicar un llarg article en la revista gironina *Presència* titulat «Les tres llagues de l'església olotina», amb l'objectiu —escrivia— «de posar al descobert altres llagues de la societat olotina: unes llagues que tenen, com a teló de fons, la mateixa església d'Olot». L'article es preguntava escèpticament si l'Església d'Olot era una Església dels pobres, si era una Església educadora i si era una Església al servei del poble. I contenia un rosari d'acusacions com aquesta: «L'església olotina ha aparegut sempre als ulls del poble com a casada amb una classe determinada. La seva activitat ha estat muntada en funció del diner».

No cal dir que l'article, que acabava denunciant que l'Església olotina era, en part, responsable de la profunda descristianització que, segons l'autor, s'estava insinuant en el poble olotí,

Amb aquesta foto de l'escloper olotí Josep Passoles, Melció obtingué el 1r premi del Certamen Nacional de Fotografia Marqués de Lozoya, del Ministeri de Cultura, l'any 1983.

provocà un profund malestar, fins al punt que el bisbe de Girona envià una carta de defensa i de solidaritat envers els capellans d'Olot que fou publicada en els dos setmanaris locals i en el full parroquial. Aquesta actitud del doctor Jubany, però, fou molt mal rebuda per un sector de capellans joves que consideraven inoportú haver compromès l'autoritat del bisbe «per aturar un procés irreversible d'autocrítica i purificació de l'Església». Així li van manifestar un grup de capellans en una breu i dura carta, que recentment ha estat donada a conèixer per Salomó Marqués, un dels seus signants: «Estem sorpresos i ens fa mal veure», li escrivien, «que la persona que s'hauria de posar al costat de mossèn Joaquim i ser sincera-

ment l'animador d'aquesta renovació i conversió de l'Església s'hagi posat sense més ni més al costat de la situació establerta». Josep M. Melció era un dels 23 capellans que signaven la carta.

L'equip de les Fonts

Aquesta era, doncs, la situació que es va trobar en Mel quan la tardor de 1970 s'incorporà a l'equip sacerdotal de les Fonts. La presència en aquella societat olotina d'un capellà relativament jove, que no duia sotana, amb un *macuto* penjat a l'esquena, que circulava amb una motocicleta Torrot, que renunciava a la paga de l'Estat fent hores en una empresa i que es podia trobar als bars de la ciutat, havia de topiar forçosament

amb una jerarquia eclesiàstica preocupada per mantenir els seus privilegis i pels rituals i les formes. I no ens ha de sorprendre tampoc que l'aplicació de l'anomenada «pastoral de conjunt», una de les iniciatives de la primera etapa del govern del bisbe Jubany, ensopegués a Olot amb l'oposició i la resistència dels capellans de les altres parròquies, acostumats a una altra manera de fer i poc receptius a les innovacions.

Al llarg dels quatre primers anys de la dècada dels setanta, la parròquia de Sant Cristòfor les Fonts, el setmanari *Olot Misión* –dirigit pel rector d'aquesta parròquia– i el convent dels Caputxins –on des de feia alguns anys se celebrava una concorreguda missa de la joventut de la mà del pare Avel·lí Pàmies, habitual col·laborador de la publicació d'Acció Catòlica– van ser les bèsties negres del conservadorisme local, que tenia en *La Garrotxa*, el setmanari del Movimiento que dirigia l'alcalde de la ciutat, el seu portaveu, i en els articles del pare carmelita Agustí Forcadell els principals fustigadors de les reformes litúrgiques i pastorals.

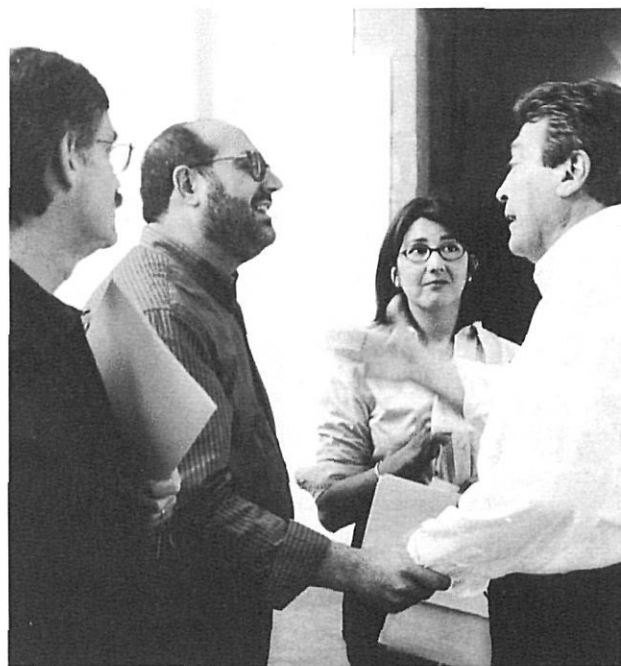
En efecte, les pàgines de *La Garrotxa* s'ompliren de cartes i d'articles sobre els hàbits dels sacerdots, la penitència comunitària, la comunió en les mans i la nova pràctica d'enterraments a la parròquia de les Fonts, una polèmica, aquest darrera, que arribà a les pàgines de *La Vanguardia*.

Davant d'aquesta Església, l'equip sacerdotal de les Fonts n'hi oposava una d'evangelitzadora, acollidora, que Josep M. Melció glossà en el seu únic article publicat a *Olot Misión*, titulat significativament –Raimon havia estrenat la cançó l'any anterior– «Societat de consum, religió de consum?». En els dens articles, escrits a partir d'algunes vivències experimentades en els seus pocs mesos d'estada a Olot i de les lectures de Georges Hourdin i d'Antonio Grumelli, Josep M. Melció es rebel·lava contra una pastoral de consum que només tenia en compte consumir actes de religió, de fet, de sacraments, i reivindicava una pastoral que promogués actes evangèlics i que estigués a prop de les realitats socials, econòmiques i polítiques dels homes d'avui. Una pastoral, en definitiva, que no imposés una oferta i que tingués en compte la demanda.

L'equip sacerdotal de les Fonts va saber copsar aquests signes del temps i

Melció i un grup d'amics al Roser de Riudarenes, l'any 1998.

De visita a la Diputació de Girona, l'any 1999.

va fer seva l'aplicació del document conciliar sobre l'Església en el món d'avui. En Mel, en concret, va estar al costat del jovent en les classes de l'Institut, promovent la introducció del MUEC (Moviment Universitari d'Estudiants Cristians) a la nostra ciutat i exercint com a consiliari de l'escoltisme. Un escoltisme aleshores impregnat de catalanisme, influït per Taizé i compromès: l'any 1974, una dotzena de joves cristians vinculats a aquest moviment van exigir públicament, sense èxit, que els caps de l'Església olotina es pronunciessin contra la pena de mort, que aleshores pesava sobre Salvador Puig Antich. Josep M. Melció fou també el consiliari de la primera experiència a Catalunya d'unitat mixta, l'agrupació de pioners i noies guies.

Les capelles de les Fonts serviren per al culte, però també van ser l'escenari de trobades de les associacions de veïns; de conferències obertes sobre sindicalisme, o tancades, com la xerrada de Lluís M. Xirinaes el vespre anterior a la mort de Carrero Blanco; de misses del gall amb final imprevisible organitzades per joves inquiets; i d'activitats clandestines: a la capella-garatge del carrer Eveli Barnadas s'hi representà *Pregüentes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya*, el muntatge teatral de Maria Aurèlia Company que va recórrer Cata-

lunya d'amagat fins a la seva presentació oberta a la Sala Villarroel l'any 1976.

Finalment, en Mel va estar al costat de Salvador Batalla en les hores difícils d'Olot *Misión*, quan el setmanari que aquest dirigia era denunciat una i altra vegada per les autoritats civils i religioses, era objecte d'expedients administratius —la delegació del Ministerio de Información y Turismo n'incòa sis entre 1970 i 1974— o era sancionat amb una multa de 25.000 pessetes per un article sobre el capellà guerriller Camilo Torres, l'any 1971.

Fins al 1974, en què es va produir una certa distensió, Josep M. Melció —«ese señor llamado Mel», com l'anomenava un lector del setmanari— i la seva paròquia van viure una etapa dura, però també intensa i gratificant. En la placidesa d'una ciutat tranquil·la es van sacsejar consciències, es van ajudar a formar cristians —o ciutadans, tant se val— crítics, es van fomentar vocacions polítiques i sindicals. Com deia fa uns dies un veí de Sant Roc a un altre, referint-se a en Mel: «Aquest va venir i ho va canviar tot». No és tan segur que el conjunt de l'Església olotina fos també sensible al canvi: quan Salvador Batalla deixà Olot, el febrer de 1979, va declarar en una entrevista: «El Concili Vaticà II no ha arribat encara a Olot». Aleshores ja feia uns anys que Josep M. Melció era a Riudaura, però aquesta és ja una altra història.

Una reivindicació

Acabo. Aquest mes de juny, el Museu Comarcal de la Garrotxa presentarà una exposició dels retrats que Josep M. Melció va fer per al llibre *Caminant per l'Alta Garrotxa*. La lectura dels textos del catàleg que s'editarà amb aquest motiu em descarregarà de la responsabilitat de no haver aprofundit prou avui en la seva faceta fotogràfica, que és la que inicialment ens ha convocat aquí. Però, a més del Mel periodista i el Mel fotògraf, volia, a risc d'haver traït la intenció d'aquest acte, reivindicar el Mel sacerdot en el context d'uns anys decisius, sobretot ara que —l'experiència professional em permet afirmar-ho— les noves generacions locals de llicenciats en història els desconeixen completament. I em sembla una llàstima i un error, perquè bona part dels vestigis de dignitat, noblesa i compromís que encara avui reconeixem en la vida pública són deutors d'aquells anys.

Antoni Mayans és director de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa.

Aquest text va ser llegit pel seu autor en l'acte d'homenatge tributat a Josep M. Melció per la comissió organitzadora dels premis Ciutat d'Olot, en la seva edició d'enguany.